

12. Гончаров Г. Ю. Правове регулювання дисципліни праці в сучасних умовах. автореф. дис. на здобуття наук . ступеня канд. юрид. наук: 12.00.05 «трудове право; право соціального забезпечення»/ДДУ ВП. Дніпропетровськ. 2015. 20 с.

13. Грошева-Шарапіна І. В. Правове регулювання дисципліни праці прокурорсько-слідчих працівників. автореф. дис. на здобуття наук . ступеня канд. юрид. наук: 12.00.05 «трудове право; право соціального забезпечення»/КНУ ім.Т. Шевченка. К., 2015. 20 с.

14. Серета В. В. Дисциплінарна відповідальність: поняття, принципи та види. Університетські наукові записки. - 2014. № 1. С. 18-25.

УДК 342.81

Палагицька Г. С.,
аспірант Харківського національного
університету внутрішніх справ

НОРМАТИВНЕ ЗАКРІПЛЕННЯ ЗАГАЛЬНОГО ВИБОРЧОГО ПРАВА У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Стаття присвячена встановленню особливостей та закономірностей нормативного закріплення загального виборчого права у зарубіжних державах. Аналіз законодавства зарубіжних країн дає підстави для висновку про те, що у більшості країн принцип загального виборчого права закріплений як на конституційному рівні, так і у спеціальних виборчих законах (окремих для кожних виборів) або кодифікованих актах.

Доводиться, що, закріплений у конституційних законах принцип загального виборчого права має декларативний характер, оскільки його зміст не розкривається. Водночас, у спеціальних виборчих законах та кодифікованих актах, принцип загального виборчого права отримує деталізацію свого змісту, яке полягає у встановленні умов, відповідно до яких громадяни мають можливість реалізувати своє право обирати та бути обраними.

Описано випадки, коли загальне виборче право закріплюється тільки в розділі конституції, який відповідає за порядок формування органів влади, при цьому не міститься в нормах про основні чи політичні права громадян. Найпоширенішими випадками закріплення загального виборчого права в конституціях зарубіжних держав є його відображення одночасно в декількох розділах. Основний Закон ФРН закріплює, поряд з іншими принципами виборчого права, принцип загального виборчого права і доволі широко визначає його зміст, а також містить посилання на федеральні закони, які розкривають його зміст ще більш широко та встановлюють певні обмеження.

Автором характеризується досвід Великої Британії, яка не має конституції у формі єдиного акту, який би мав вищу юридичну силу, а її конституційне законодавство складають сукупно нормативно-правові акти, судові прецеденти, конституційні угоди, доктринальні джерела, які встановлюють права і свободи людини, визначають порядок формування і повноважень органів публічної влади, а також принципи взаємовідносин між державою, суспільством і людиною. Проте, зазначені акти не містять положення щодо загального виборчого права.

Ключові слова: нормативне закріплення, загальне виборче право, конституція, закон, громадянин.

Стаття посвящена установленню особенностей и закономерностей нормативного закрепления всеобщего избирательного права в зарубежных государствах. Анализ законодательства зарубежных стран дает основания для вывода о том, что в большинстве стран принцип всеобщего избирательного права закреплен как на конституционном уровне, так и в специальных избирательных законах (отдельных для каждого выборов) или кодифицированных актах.

Доказывается, что закрепленный в конституционных законах принцип всеобщего избирательного права имеет декларативный характер, поскольку его содержание не раскрывается. В то же время, в специальных избирательных законах и кодифицированных актах, принцип всеобщего избирательного права получает детализацию своего содержания, которое состоит в установлении

умовий, в соответствии с которыми граждане имеют возможность реализовать свое право избирать и быть избранным.

Описаны случаи, когда всеобщее избирательное право закрепляется только в разделе конституции, который отвечает за порядок формирования органов власти, при этом не содержится в нормах об основных или политических права граждан. Наиболее распространенными случаями закрепления всеобщего избирательного права в конституциях зарубежных государств является его отображения одновременно в нескольких разделах. Основной Закон ФРГ закрепляет, наряду с другими принципами избирательного права, принцип всеобщего избирательного права и довольно широко определяет его содержание, а также содержит ссылки на федеральные законы, которые раскрывают его содержание еще более широко и устанавливают определенные ограничения.

Автором характеризуется опыт Великобритании, не имеет конституции в форме единого акта, который бы имел высшую юридическую силу, а ее конституционное законодательство составляют в совокупности нормативно-правовые акты, судебные прецеденты, конституционные соглашения, доктринальные источники, устанавливают права и свободы человека, определяют порядок формирования и полномочий органов публичной власти, а также принципы взаимоотношений между государством, обществом и человеком. Однако, указанные акты не содержат положения о всеобщего избирательного права.

Ключевые слова: нормативное закрепление, всеобщее избирательное право, конституция, закон, гражданин.

The article is focused on establishing the peculiarities and regularities of the normative consolidation of universal suffrage in foreign countries. Analysis of the legislation of foreign countries leads to the conclusion that the principle of universal suffrage in most countries is enshrined both at the constitutional level and in special electoral laws (separate for each elections) or codified acts.

The author proves that the principle of universal suffrage enshrined in constitutional laws is declarative, since its content is not revealed. At the same time, the principle of universal suffrage in special electoral laws and codified acts receives a more detailed disclosure of its content that lies in establishing conditions, which assists individuals to realize their right to vote and to be elected.

There are cases where the universal suffrage is enshrined only in the section of the constitution that is responsible for the order of formation of bodies of government, but it is not contained in the rules on fundamental or political rights of citizens. The most common instances of consolidation of universal suffrage in the constitutions of foreign states are its reflection in several sections at the same time. The Basic Law of Germany establishes, among other principles of suffrage, the principle of universal suffrage and defines its content quite broadly, as well as contains references to federal laws that expand its content even more and impose certain restrictions.

The author describes the experience of the United Kingdom, which has no constitution in the form of a single act of supreme legal force, and its constitutional legislation consists of cumulative regulatory acts, judicial precedents, constitutional agreements, doctrinal sources that establish human rights and freedoms, determine the order of formation and powers of public authorities, as well as the principles of relations between the state, society and man. However, these acts do not contain general suffrage provisions.

Key words: normative consolidation, universal suffrage, constitution, law, citizen.

Постановка проблеми. Реальне народне волевиявлення вимагає створення правової бази, яка б достатньою мірою врегулювала механізм організації, проведення та гарантування виборів. Безперечно, даний механізм, насамперед, закріплює особливості реалізації активного і пасивного виборчого права громадян – права вільно обирати і бути обраним до органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а отже і принцип загального виборчого права. Саме нормативне закріплення загального характеру виборів вказує на політичну зрілість держави та її відданість ідеалам демократії.

Принцип загального виборчого права знаходить своє відображення у законодавстві всіх демократичних держав сучасності, як правило, на рівні конституційних та спеціальних виборчих законів. Водночас, особливості нормативного закріплення загального виборчого права потребують більш детального вивчення.

Актуальність статті підтверджується потребою оновлення виборчого законодавства України та приведення його у відповідність до європейських виборчих стандартів.

Метою дослідження є з'ясування особливостей нормативного закріплення загального виборчого права у зарубіжних державах.

Стан дослідження. Проблематикою дослідження принципів виборів займалися такі відомі вітчизняні та зарубіжні вчені, як Т. Астахова, М. Баймуратов, А. Денисов, Ю. Ключковський, В. Комарова, А. Лавринович, О. Марцеляк, Л. Осадча, В. Погорілко, Б. Райковський та ін. Нормативно-правові гарантії реалізації виборчих прав громадян України розкривав Л. Козодой [1]. Виборче законодавство України та проблеми його удосконалення стали предметом наукового зацікавлення О. Лавриновича [2]. Сучасні тенденції розвитку виборчого законодавства України досліджувала Т. Стешенко [3]. Однак дослідження означених науковців здебільшого носять фрагментарний характер, переважно відображають український досвід і лише дотично стосуються особливостей нормативного закріплення загального виборчого права у зарубіжних державах, а тому нормативно-правові основи реалізації саме загального виборчого права потребують проведення спеціального системного дослідження.

Виклад основного матеріалу. Практика нормативного закріплення виборів у зарубіжних державах показує, що їх найважливіші аспекти, як правило, регулюються на конституційному рівні у розділах, присвячених правовому статусові людини і громадянина (наприклад, Італія) чи статусові представницьких та інших виборчих органів влади (Австрія, Азербайджан, Албанія, Бельгія, Ісландія та ін.), або, як підкреслює О. Марцеляк, це частіше має місце, одночасно у цих главах (Македонія, Молдова, Польща, Румунія, Словенія, Словакія, Турція тощо). Водночас, у ряді країн виборам присвячені спеціальні розділи основного закону (Україна, Угорщина, Узбекистан, Республіка Беларусь та ін.) [4, ст. 7].

Закріплення принципів виборчого права, у тому числі принципу загальності, на конституційному рівні є визнанням їх важливості.

Досить поширеною практикою визначення принципу загального виборчого права в конституціях є його відображення в розділі, який визначає основоположні права та свободи людини.

Так, наприклад, Конституційний закон Канади 1982 р. закріпив принцип загального виборчого права у частині I «Канадська хартія прав та свобод» (п. 3 та 4 ч. 1), яка закріплює демократичні права, серед яких встановлено, що кожен громадянин Канади має право голосувати і бути обраним на виборах членів Палати громад або законодавчих зборів провінцій [5, с. 383].

При цьому, даний закон не містить розгорнутого визначення загального виборчого права, а має лише формальну норму, мета якої закріпити загальне виборче право громадян, а не надати тлумачення його змісту.

У Конституції Болгарії (ст. 10) принцип загального виборчого права також носить регламентаційний характер без розкриття його змісту. Так, у главі «Фундаментальні принципи» проголошується, що «вибори, загально-національні та місцеві референдуми провадяться на основі загального, рівного і прямого виборчого права таємним голосуванням» [6].

Конституція КНР також закріплює принцип загального виборчого права у главі 2 «Основні права та обов'язки громадян», але при цьому визначає цей принцип більш розгорнуто. Так, у ст. 34 цієї Конституції закріплено, що всі громадяни КНР, які досягли 18 років, незалежно від їх національної й расової приналежності, статі, роду занять, соціального походження, віросповідання, освіти, майнового стану й осілості, мають право обирати та бути обраними. Виключення становлять особи, які, у відповідності до закону позбавлені політичних прав [5, с. 266]. Отже, Конституція КНР при регламентації принципу загального виборчого права відразу розкриває його зміст і відсилає до норм іншого закону лише в аспекті визначення випадків, коли такі політичні права можуть бути обмежені.

У Конституції Азербайджанської Республіки стаття, присвячена виборчому праву, міститься у главі III «Основні права і свободи людини і громадянина». Так, відповідно до ст. 56 цієї Конституції, громадяни Азербайджанської Республіки мають право обирати та бути обраними в державні органи. Не мають права обирати та бути обраними особи, недієздатність яких визнана рішенням суду. Право військовослужбовців, суддів, державних службовців, релігійних діячів, осіб, які позбавлені волі за вироком суду, що набрав законної сили, інших осіб, які вказані в цій Конституції та законі, бути обраними може обмежуватись законом [7].

У деяких конституційних актах політичні права та обов'язки винесені в окремий розділ, який містить, зокрема, і норму про загальне виборче право.

У Конституції Італійської Республіки загальне виборче право закріплено в розділі 1 «Політичні права та обов'язки» глави 1 «Права та обов'язки громадян». Відповідно до ст. 48 та 51 Конституції Італії, будь-який повнолітній громадянин – чоловік або жінка, має право голосу. Здійснення виборчого права є громадянським обов'язком. Законом визначаються вимоги та умови здійснення виборчого права громадянами, які проживають за межами країни і забезпечується ефективність таких умов та

вимог. Виборче право не може бути обмежене інакше, як у зв'язку із недієздатністю, з вироком, що набрав законної сили, у кримінальній справі або у наслідок негідної поведінки у випадках, встановлених законом. Усі громадяни незалежно від статі можуть на рівних умовах вступати на службу до державних установ і обіймати виборні посади відповідно до умов, встановлених законом [5, с. 141].

Зазначені норми Основного Закону Італійської Республіки, крім визначення загальних умов набуття права голосу, таких як вік та громадянство, додатково наголошують на відсутності статевого цензу, встановлюють, що виборче право не може бути обмежене, крім встановлених законом випадків, і регламентують можливість для громадян, що проживають за кордоном його реалізувати відповідно до норм закону. Зазначені конституційні норми також містять посилання на інші закони, що свідчить про невичерпність зазначеного змістовне визначення загального виборчого права.

У тексті Конституції Португалії міститься спеціальна ст. 116 «Загальні принципи виборчого права». У ній закріплюються такі загальні нормативні установлення: посадові особи органів верховної влади, органів влади автономних областей і місцевих органів призначаються в результаті виборів, які провадяться періодично, на основі прямого виборчого права при таємному голосуванні [8, с. 96]. Отже, незважаючи на те, що принцип загального виборчого права закріплений в окремій статті Конституції Португалії, він має формальний, регламентаційний характер та не розкриває його змісту.

Є випадки, коли загальне виборче право закріплюється тільки в розділі конституції, який відповідає за порядок формування органів влади, при цьому не міститься в нормах про основні чи політичні права громадян.

Так, Конституція Чеської Республіки закріплює загальне виборче право у главі 2 «Законодавча влада» та главі 7 «Територіальне самоврядування». Відповідно до ст. 18 та 102 Основного Закону Чеської Республіки, вибори до Палати депутатів, Сенату та членів представництв здійснюються таємним голосуванням на основі загального, рівного та прямого виборчого права. Право обирати має кожний громадянин Чеської Республіки, який досягнув 18 років [9].

Враховуючи те, що закріплення загального виборчого права має безпосередній вплив на формування органів державної влади, даний принцип часто закріплюється у розділі, який визначає основні положення про державу.

Так, Конституція Швейцарської Республіки у главі 1 «Загальні положення» розділу 4 «Люди та кантони» (ст. 136) встановлює, що усі швейцарські громадяни старші 18 років, якщо вони не позбавлені правоздатності через психічні захворювання або психічну нездатність, мають політичні права у федеральних справах. Усі громадяни можуть брати участь у виборах до Національної ради та у федеральних народних виборчих дільницях, а також ініціювати або підписувати популярні ініціативи та запити на проведення референдумів у федеральних справах [10].

У Конституції Франції загальні норми про вибори містяться у розділі I «Про суверенітет», де у ст. 3 визначено, що виборче право є загальним, рівним і таємним, а у відповідності з умовами, встановленими законом, виборцями є всі повнолітні французькі громадяни обох статей, які володіють громадянськими та політичними правами [5, с. 47].

Проте, найпоширенішими випадками закріплення загального виборчого права в конституціях зарубіжних держав є його відображення одночасно в декількох розділах.

Так, у ст. 28 розділу II «Федерація і землі» Основного Закону ФРН визначено, що в землях, районах та громадах народ повинен мати представництво, сформоване загальними, прямими, вільними, рівними та таємними виборами. На виборах в округах та громадах особи, які є громадянами держав – членів ЄС, в рівній мірі можуть обирати та бути обраними відповідно до права ЄС [5, с. 89].

Відповідно до ст. 38 Основного Закону ФРН, депутати німецького Бундестагу обираються шляхом загальних, прямих, вільних, рівних і таємних виборів. Право обирати мають особи, які досягнули вісімнадцятирічного віку; право бути обраними – особи, які досягли віку повноліття. Подробиці встановлюються федеральним законом [5, с. 92].

Крім цього, у розділі «Перехідні та прикінцеві положення» у ст. 137 визначено, що пасивне виборче право чиновників, державних службовців, професійних військових і солдат, що служать за наймом, та суддів Федерації, земель та громад може бути обмежене у законодавчому порядку [5, с. 120].

Отже, Основний Закон ФРН закріплює, поряд з іншими принципами виборчого права, принцип загального виборчого права і доволі широко визначає його зміст, а також містить посилання на федеральні закони, які розкривають його зміст ще більш широко та встановлюють певні обмеження.

Конституція Фінляндії закріплює загальне виборче право в § 14 «Виборчі та учасницькі права» глави 2 «Основні права та свободи», де визначено, що кожен громадянин Фінляндії, який досяг 18

років, має право голосу на державних виборах та референдумі. Право громадян бути обраними на державних виборах спеціально встановлене у цій статті Конституції. Кожний громадянин Фінляндії та іноземець, що постійно проживають в державі та досягли 18 років, мають право голосу на місцевих виборах та місцевому референдумі у встановленому законом порядку.

Крім цього, Конституція Фінляндії містить положення про загальне виборче право й у главі 3 «Парламент та його депутати». Так, § 27 «Право бути обраним та службові цензи» встановлено, що на парламентських виборах обраним може бути кожен, хто має право голосу та не обмежений у дієздатності. Водночас, депутатом не може бути обрана особа, що займає військову посаду та наведено перелік осіб, які займають інші посади і не можуть бути обрані депутатами [11].

У Конституції Республіки Болгарія принцип загального виборчого права знайшов своє закріплення у главі 1 «Основоположні засади», главі 2 «Основні права та обов'язки громадян». Відповідно до ст. 10 та ст. 42 Конституції, вибори проводяться загальним голосуванням. Громадяни, які досягли 18 років, за виключенням осіб, визнаних недієздатними, та осіб, які відбувають покарання у вигляді позбавлення волі, мають право обирати державні та місцеві органи [6].

Конституція Республіки Білорусь містить положення про загальне виборче право в розділах, присвячених основним положенням про особу, суспільство та державу, виборчій системі та регулюванню діяльності представницьких органів. Статтею 38 розділу II Конституції Республіки Білорусь «Особа, суспільство, держава» визначено, що громадяни Республіки Білорусь мають право вільно обирати та бути обраними в державні органи на основі загального, рівного, прямого чи непрямого виборчого права при таємному голосуванні.

Статтями 81 та 91 розділу IV «Президент, Парламент, Уряд, Суд» цієї ж Конституції визначено, що Президент та депутати Палати представників обираються на основі загального, вільного, рівного, прямого виборчого права таємним голосуванням.

Більш детально принцип загального виборчого права розкривається у ст. 64 розділу III «Виборча система. Референдум» Конституції Республіки Білорусь, де визначено, що вибори депутатів та інших осіб, що обираються на державні посади народом, є загальними: право обирати мають громадяни Республіки Білорусь, яким виповнилося 18 років. Також ця стаття встановлює, що у виборах не приймають участь громадяни, які визнані судом недієздатними та особи, які утримуються за вироком суду в місцях позбавлення волі. У голосуванні не беруть участь особи, щодо яких у порядку, встановленому кримінально-процесуальним законодавством, обраний запобіжних захід – тримання під вартою. Будь-яке пряме чи непряме обмеження виборчих прав громадян в інших випадках є недопустимим та карається відповідно до закону [12].

Федеральний конституційний закон Австрії закріплює положення про загальне виборче право у розділі А «Національна рада» глави II «Законодавство Федерації» та розділі А «Адміністрація» глави III «Федеральне виконання». Відповідно до ст. 26 та 60 Конституційного закону, Національна рада та Федеральний Президент обираються Федеральною нацією на підставі рівного, прямого, таємного та особистого виборчого права чоловіків та жінок, які досягли 18 років на день виборів. За Федеральним законом розробляються більш детальні положення щодо виборчої процедури [13].

Отже, в Австрії на конституційному рівні хоча формально і не названо, але закріплено принцип загального виборчого права і мститься відсилання до законів, які дають більш розширене його тлумачення.

Примітно, що Конституція Бельгії про наявність загального виборчого права зазначає частково у розділі I «Бельгійці та їх права», що вказує на зв'язок виборчого права із статусом громадянина. Так, у ст. 8 цієї Конституції поряд з нормою про набуття статусу громадянина, встановлено, що Конституція та інші закони, що стосуються політичних прав, встановлюють, крім цього статусу, необхідні умови для здійснення цих прав. Поряд із цим, зазначена норма визначає, що закон може відповідно до міжнародних зобов'язань Бельгії встановлювати право голосу для громадян ЄС, які не є громадянами Бельгії. Правом голосу, про яке йдеться у попередньому пункті, можуть наділитися законом жителі Бельгії, які не є громадянами держави-члена ЄС, на умовах та у відповідності до умов, передбачених таким законом.

У ст. 61 розділу III «Влада» Конституції Бельгії визначено, що члени Палати представників обираються безпосередньо громадянами, які досягли 18 років і не підпадають під категорію виключень, передбачених законом [14].

У США на конституційному рівні принцип загальності виборів закріплено у поправках до неї. Так, поправки XV, XIX визначають, що право голосу громадян США не повинно відбиратися чи обмежуватися Сполученими Штатами або яким-небудь штатом за ознакою раси, кольору шкіри, або

через знаходження в минулому в рабстві, а також за ознакою приналежності до певної статі [5, с. 342-343].

Відповідно до поправки XXIV було встановлено, що право громадян Сполучених Штатів голосувати на будь-яких попередніх або інших виборах за Президента або Віце-президента, за вибірників Президента або Віце-президента, або за сенаторів чи представників у Конгресі не повинно заперечуватись або обмежуватись Сполученими Штатами або будь-яким штатом у зв'язку з неспроможністю сплатити виборчий або будь-який інший податок [5, с. 344].

Право голосу громадян Сполучених Штатів у віці 18 років та старше не повинно заперечуватись або обмежуватись Сполученими Штатами або будь-яким штатом [5, с. 345].

Як відомо, Велика Британія не має конституції у формі єдиного акту, який би мав вищу юридичну силу, а її конституційне законодавство складають сукупно нормативно-правові акти, судові прецеденти, конституційні угоди, доктринальні джерела, які встановлюють права і свободи людини, визначають порядок формування і повноважень органів публічної влади, а також принципи взаємовідносин між державою, суспільством і людиною. Проте, зазначені акти не містять положення щодо загального виборчого права. Фактично, усі положення, які відносяться до визначення принципу загального виборчого права у Великій Британії, містяться в Акті про народне представництво 1983 р.

Відповідно до зазначеного Закону особа має право голосувати на парламентських виборах у будь-якому виборчому окрузі, якщо вона є громадянином Співдружності, на дату голосування зареєстрована в реєстрі парламентських виборців цього виборчого округу, не позбавлена права голосувати та досягла віку, який надає право голосувати (18 років і більше). Аналогічна норма в цьому Законі міститься і відносно загального виборчого права під час місцевих виборів [5, с. 32].

В Ізраїлі також не має уніфікованого конституційного акту, а є коло конституційних законів. Проте, принцип загального виборчого права закріплений одним з таких Основних законів Кнесету 1958 р. Відповідно до ст. 5 цього Закону, кожен громадянин Ізраїлю віком від 18 років або більше, має право голосу на виборах до Кнесету, якщо суд не позбавив його цього права на підставі закону [15].

Що стосується інших джерел загального виборчого права, варто зауважити що до них відносяться й спеціальні виборчі закони.

Так, Федеральний закон Німеччини «Про вибори до Бундестагу» визначає принципи наділення активним і пасивним виборчими правами, принципи й порядок реалізації виборчого права, перелік підстав для недопуску до голосування. Даний закон закріплює норму, за якою активне виборче право належить усім особам, котрі є німцями в сенсі ч. 1 ст. 116 Основного закону: яким до дня виборів виповнилося 18 років; які до дня виборів володіють будь-якою нерухомістю та проживають у Федеральній Республіці Німеччині не менш ніж 3 місяці; які не позбавлені виборчого права (§ 12) [16, с. 114].

У Чеській Республіці загальне виборче право закріплено в Хартії основоположних прав і свобод, відповідно до ст. 21 якої громадяни мають право брати участь в управлінні публічними справами безпосередньо або шляхом вільних виборів своїх представників [17].

Закон про вибори у Фінляндії більш детально регламентує загальне виборче право і встановлює, що право голосу на парламентських виборах, президентських виборах та виборах до Європейського парламенту має кожен громадянин Фінляндії, який досяг 18 років не пізніше, ніж у день виборів. На президентських виборах вік голосування повинен бути досягнутий не пізніше, ніж в день першого туру президентських виборів. На виборах до Європейського Парламенту також має право голосувати громадянин будь-якої іншої держави-члена ЄС, який досяг 18-річного віку не пізніше, ніж у день виборів, і чий муніципалітет проживання знаходиться у Фінляндії, або який працює в ЄС чи іншій міжнародній організації у Фінляндії, або є членом сім'ї такої особи, і чий особисті дані були внесені до Інформаційної системи народонаселення у спосіб, про який йдеться в Закон «Про Інформаційну систему щодо народонаселення та службу сертифікації Центру реєстрів населення». Проте особа, яка втратила своє право голосу в державі, громадянином якої вона є, за рішенням суду в окремих цивільних чи кримінальних справах, не має права голосу в Фінляндії. Положення про право голосу на муніципальних виборах визначено в Конституції Фінляндії та Законі про місцеве самоврядування [18].

Відповідно до ст. 3 Закону КНР «Про вибори до Всекитайських зборів народних представників та місцевих зборів народних представників різних ступенів», всі громадяни КНР, які досягли 18 років, незалежно від національності, раси, статі, професії, походження, віросповідання, освітнього рівня, майнового стану та осілості мають право обирати та бути обраними. Особи, які позбавлені політичних прав у відповідності до законодавства, не мають права обирати та бути обраними [19].

Закон Литовської Республіки «Про вибори Президента Республіки» закріплює положення про загальне голосування та встановлює, що право обирати Президента Республіки мають громадяни

Литовської Республіки, яким на день виборів виповнилося не менше 18 років. У виборах не приймають участь особи, визнані судом недієздатними. Будь-які прямі чи непрямі обмеження виборчого права громадян Литовської Республіки в залежності від статі, раси, національності, мови, походження, соціального становища, віросповідання, переконань і поглядів забороняються [20].

Відповідно до ст. 2 Закону Литовської Республіки «Про вибори до Сейму» визначається, що виборчим правом наділені громадяни Литовської Республіки, яким на день виборів виповнилося 18 років. У виборах не приймають участі громадяни, які визнані судом недієздатними. Членом Сейму можуть бути обраними громадяни Литовської Республіки, які не зв'язані присягою або обов'язком з іноземним громадянством та яким на день виборів виповнилося не менше ніж 25 років, а також які постійно проживають в Литві.

У деяких зарубіжних країнах загальне виборче право знайшло своє відображення в кодифікованих виборчих нормативно-правових актах.

Так, у Канаді загальне виборче право закріплене в Об'єднаному виборчому законі, відповідно до якого кожен громадянин Канади віком понад 18 років, кваліфікується як виборець. Поряд із цим, зазначений закон містить виключення тих осіб, які не можуть голосувати. Пункт 6 ч. 1 цього Закону визначає осіб, які мають право голосу і встановлює, що згідно з цим Законом, кожна особа, яка кваліфікована як виборець, має право щоб його/її ім'я включили у список виборців округу, в якому він/вона проживає і проголосувати на виборчій дільниці цього виборчого округу [21].

Чинний Виборчий кодекс Франції виділяє окрему главу «Вимоги, що пред'являються до виборців», яка міститься у розділі I «Загальні положення про вибори». Саме у цій главі закріплена норма, що кореспондує з конституційними положеннями про те, що вибори є загальними (ст. L. 1). Крім положення, які також були відображені і в Конституції Франції про те, що «виборцями вважають французьки та французи, які досягли 18 років, наділені громадянськими та політичними правами». Стаття L. 2 Виборчого кодексу також встановлює вимогу, щоб на цих осіб не поширювалися випадки недієздатності, встановлені законом» [22, с. 189].

На відміну від більш загального визначення принципу загального голосування, яке міститься в Конституції Франції, Виборчий Кодекс більш детально регламентує та розкриває вимоги до осіб, які можуть обирати і бути обраними; підстави невнесення особи у списки виборців; порядок внесення до списків виборців; вимоги до осіб, які мають право бути обраними та обмеження щодо можливості осіб балотуватись на виборах в муніципальні органи, Сенат тощо. Крім цього, ще декілька законів Франції містять положення про загальне виборче право: Закон «Про вибори Президента Республіки загальним голосуванням», який прийнято на референдумі з наступними змінами; органічний закон «Про голосування французів, які знаходяться закордоном, на виборах Президента Республіки»; загальний кодекс територіальних колективів, які регулюють порядок обрання мерів та їх заступників в комунах з різною кількістю мешканців [22, с. 179].

До основних джерел виборчого права США належать на федеральному рівні – Акт про федеральні виборчі кампанії 1971 р. та Акт про громадські права 1957 р. [23, с. 131]. Крім цього, в США положення про загальне виборче право також міститься в кодифікованому акті, а саме у Зводі законів США, яким регулюються не тільки питання виборів. У ст. 1971, присвяченій праву голосу визначено, що ані ознака раси, ані колір шкіри, ані минуле суспільне становище не можуть впливати на право участі у виборах [22, с. 27].

Кодифікований законодавчий акт регулює виборчі відносини і в пострадянській державі – Республіці Білорусь.

Так, відповідно до ст. 4 Виборчого кодексу Республіки Білорусь, вибори Президента Республіки Білорусь, депутатів Палати представників, депутатів місцевих Рад депутатів і референдум є загальними: право обирати, брати участь в референдумі мають громадяни Республіки Білорусь, які досягли 18 років.

У виборах не беруть участі громадяни, визнані судом недієздатними, особи, які тримаються за вироком суду перебувають у місцях позбавлення волі. У голосуванні не беруть участі особи, щодо яких у порядку, встановленому кримінально-процесуальним законодавством, обрано запобіжний захід – тримання під вартою [24].

Висновки. Аналіз законодавства зарубіжних країн дає підстави для висновку про те, що у більшості країн принцип загального виборчого права закріплений, як на конституційному рівні, так і у спеціальних виборчих законах (окремих для кожних виборів) або кодифікованих актах. При цьому, закріплений у конституційних законах принцип загального виборчого права має декларативний характер, а його зміст не завжди розкривається. Проте, в спеціальних виборчих законах та

кодифікованих актах принцип загального виборчого права отримує більш детальне розкриття свого змісту, яке полягає у встановленні умов, відповідно до яких особи мають можливість реалізувати своє право обирати та бути обраними.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Козодой Л.М. Виборче право громадян України та нормативно-правові гарантії його реалізації. 2017. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/4112> (дата звернення: 08.07.2018)
2. Лавринович О. В. Виборче законодавство України та проблеми його вдосконалення : автореф. дис. ... канд. юрид. Наук : 12.00.02. Київ, 2001. 16 с.
3. Стешенко Т. В. Сучасні тенденції розвитку виборчого законодавства України. *Visegrad journal on human rights*. 2016. № 2, ч. 1. С. 130–134.
4. Марцеляк О. В. Джерела виборчого права: порівняльно-правовий аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2006. № 35. С. 7–15.
5. Конституції зарубіжних країн : Навч. посіб. / Авт.-упоряд. : В. О. Серьогін, Ю. М. Коломієць, О. В. Марцеляк та ін. / За заг. ред. В. О. Серьогіна. Харків : Видавництво «ФІНН», 2009. 664 с.
6. Constitution of the Republic of Bulgaria. Prom. SG 56/13 Jul 1991. URL : http://www.wipo.int/wipolex/ru/text.jsp?file_id=186559 (дата звернення: 08.07.2018).
7. Конституция Азербайджанской Республики от 12 ноября 1995 г. Сборник законодательства Азербайджанской Республики от 31 июля 1997 года № 1. URL : https://www.caa.gov.az/index.php?Optioncom_k2&view=item&id=93:constitution-of-the-republic-of-azerbaijan&Itemid=173&lang=ru (дата звернення: 08.07.2018).
8. Конституційне право зарубіжних країн : Навч. посібник / В. О. Ріяка (керівник авт. кол.), В. С. Семенов, М. В. Цвік та ін.; За заг. ред. В. О. Ріяки. К. : Юрінком Інтер, 2002. 512 с.
9. Конституція Чеської Республіки. URL : <http://public.psp.cz/en/docs/laws/constitution.html> (дата звернення: 08.07.2018).
10. Федеральна конституція Швейцарської конфедерації URL : <https://www.admin.ch/opc/en/classified-compilation/19995395/index.html> (дата звернення: 08.07.2018).
11. Конституція Фінляндії. URL : <https://oikeusministerio.fi/en/constitution-of-finland> (дата звернення: 00.00.2019).
12. Конституція Республіки Білорусь. URL : <http://pravo.by/pravovaya-informatsiya/normativnyedokumenty/konstitutsiya-respubliki-belarus/> (дата звернення: 08.07.2018).
13. Федеральний конституційний закон Австрії. URL : http://www.constitutionnet.org/sites/default/files/Austria%20_FULL_%20Constitution.pdf (дата звернення: 00.00.2019).
14. Constitution Belgium 1831 (rev 2014). URL : https://www.constituteproject.org/constitution/Belgium_2014?lang=en (дата звернення: 08.07.2018).
15. Israel's Constitution of 1958. URL : https://www.constituteproject.org/constitution/Israel_2013.pdf?lang=en (дата звернення: 08.07.2018).
16. Мельник І. В. Аналіз федерального законодавства про вибори німецького бундестагу (1990–2010 рр.). *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Міжнародні відносини*. 2012. № 20. С. 112–117.
17. Хартія основоположних прав і свобод Чеської Республіки. URL : https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/ustavni_soud_www/Pravni_uprava/AJ/Listina_English_version.pdf (дата звернення: 08.07.2018).
18. Виборчий закон Фінляндії. URL : <https://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/1998/en19980714.pdf> (дата звернення: 00.00.2019).
19. Про вибори до Всекитайських зборів народних представників та місцевих зборів народних представників різних ступенів : Закон КНР. URL : http://chinalawinfo.ru/constitutional_law/law_prc_elections-law_prc_elections_ch1 (дата звернення: 08.07.2018).
20. Закон Литовської Республіки от 22 декабря 1992 г. № I-28. Office of the Seimas. 2011. URL : [https://www.LithuaniaLawonPresidentialElections1992am2010_RU\(3\).pdf](https://www.LithuaniaLawonPresidentialElections1992am2010_RU(3).pdf) (дата звернення: 00.00.2019).
21. CONSOLIDATION Canada Elections Act S.C. 2000, c. 9 Current to June 20, 2018 Last amended on January 1, 2016 Published by the Minister of Justice at the following address : <http://laws-lois.justice.gc.ca/http://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/E-2.01/> (дата звернення: 08.07.2018).
22. Сборник нормативных правовых актов зарубежного избирательного законодательства : Авт. Проекта : Ю. А. Веденеев, В. В. Маклаков / Отв. ред. А. А. Вешняков. Авторы вступительных статей и переводов : И. А. Алебастрова, Г. Н. Андреева, Т. А. Васильева, Б. С. Крылов, В. В. Маклаков. М. : Издательство «Весь Мир», 2004. 464 с.

23. Коваленко Р. Вибори Президента США : конституційна регламентація. Юридичний вісник. 2013. № 4. С. 128–132.

24. Виборчий кодекс Республіки Беларусь. URL : <http://www.rec.gov.by/sites/default/files/pdf/kodeks.pdf> (дата звернення: 08.07.2018).

УДК 349.2

Парінов А. Б.,
суддя Шостого апеляційного
адміністративного суду

НАУКОВА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ТА СУТНІСТЬ КОМПЕНСАЦІЙНИХ ВИПЛАТ У ТРУДОВОМУ ПРАВІ

У статті проаналізовано специфіку компенсаційних виплат у трудовому праві. Визначено сутність даного правового явища. Окреслено авторську наукову інтерпретацію компенсаційних виплат у трудовому праві.

Автором зазначено, що дефініція та сутність поняття компенсаційних виплат не була достатньо досліджена в науковому середовищі, що зумовлює актуальність даної роботи. Зокрема, встановлення сутнісних ознак, що формують дане поняття, дозволить закласти підґрунтя як майбутніх досліджень, так і для формування законодавчої бази з метою регулювання даної сфери трудових відносин.

Надається характеристика різних підходів до визначення даного поняття, зокрема в економічній літературі зустрічаються підходи до оплати праці, коли автори намагаються поєднати марксистське і сучасне тлумачення заробітної плати. Відзначається наявність наукової дискусії щодо тотожності понять оплата праці та заробітна плата. Невизначеність наукової спільноти щодо даного питання пов'язане із досить схожим визначенням заробітної плати, що викликає схожість ознак обох понять.

Зазначається те, що як у науці, так і в законодавстві використовуються два терміни для позначення одного явища: "компенсації" і "компенсаційні виплати". Аналіз цих категорій свідчить про те, що в категорію «компенсація» одночасно включається значна кількість різноманітних виплат, разом з тим, до поняття «компенсаційні виплати» слід застосовувати більш звужене розуміння.

Ключові слова: компенсація, компенсаційні виплати, трудове право, трудове законодавство, працівник.

В статті проаналізована специфіка компенсаційних виплат в трудовому праві. Определена суцність данного правового явления. Определено авторскую научную интерпретацию компенсационных выплат в трудовом праве.

Автором отмечено, что дефиниция и суцность понятия компенсационных выплат не была достаточно изучена в научной среде, что обуславливает актуальность данной работы. В частности, установление суцностных признаков, формирующих данное понятие, позволит заложить основу как будущих исследований, так и для формирования законодательной базы с целью регулирования данной сферы трудовых отношений.

Дается характеристика различных подходов к определению данного понятия, в частности в экономической литературе встречаются подходы к оплате труда, когда авторы пытаются совместить марксистское и современное толкование заработной платы. Отмечается наличие научной дискуссии о тождественности понятий оплата труда и заработная плата. Неопределенность научного сообщества по данному вопросу связано с достаточно похожим определением заработной платы, вызывает сходство признаков обоих понятий.

Отмечается, что как в науке, так и в законодательстве используются два термина для обозначения одного явления: "компенсация" и "компенсационные выплаты". Анализ этих категорий свидетельствует о том, что в категорию «компенсация» одновременно включается значительное количество разнообразных выплат, вместе с тем, к понятию «компенсационные выплаты» следует применять более суженное понимание.